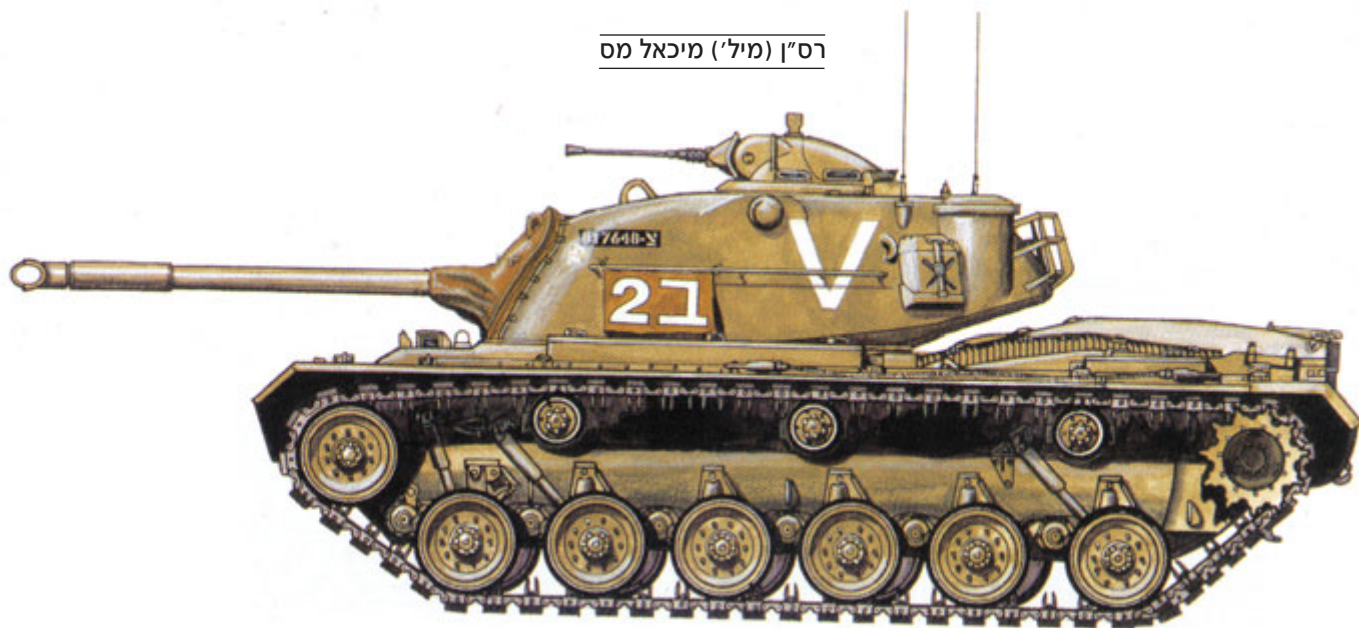

הפטון זוחל אל שנות ה-2000

מאז הייצור המסיבי של כ-50,000 טנקי שרמן במהלך המלחמה השנייה של מלחמת העולם השנייה מהווה ייצור טנק הפטון האמריקאי פרק מבטיח בפני עצמו, ביחד עם שירות מצוין במדינות רבות. למרות שחלפו 50 שנה מאז תחילת הייצור, מחשיכים הפטונים להוות את עמוד השדרה בצבאות רבים ומהווים פוטנציאל עצום להשבחות ושדרוגים.

רס"ן (מיל') מיכאל מס

ערש הפיתוח

של השריון האמריקאי, הבינו במנהלת התכנית שמדובר בחוליית ביניים בלבד. הבנה זו הסמיכה את צוותי הפיתוח להוביל תכנית למשפחת טנקים שכנו T41, T42, T43, במשקל קל בינוני וכבד המבוססים על מכלולים זהים רבים ככל האפשר לצורך הפחתת הקשיים הלוגיסטיים בזמן רגיעה או מלחמה. תכנית הפיתוח התקדמה לאט בגלל קשיי תקציב, אדישות של זמן שלום, ופקפוק מסוים בעתידו של הטנק.

תכנית הפיתוח האמריקאית קיבלה מפנה בעקבות מתקפת ראש החץ הצפון-קוריאני לתוך שטחה של דרום-קוריאה בבוקר 25 ביוני 1950, כאשר בראש החץ נעים 150 טנקים מסוג T34 סובייטים. צבא דרום-קוריאה המותקף לא היה מצויד באותו זמן בטנקים או בנשק היכול לעצור התקדמות של שריון. כוחות אמריקאים הוזעקו ממקום שירותם באיי יפן והצליחו באמצעות קומץ טנקים מסוג שרמן M4 ופרשינג M26 לעצור את פלישת הצבא הצפון קוריאני. הופעתם של טנקי שרמן נוספים בעלי מזקו"ם רחב יותר (E8), כמו טנקים נוספים מדגמי M26 והפטון החדש מדגם M46, סייעו לצבא האמריקאי לדחוק את הפולש אל מעבר

עקב הימצאותה של פצצת האטום בארסנל הנשק האמריקאי שלדעתה הפכה את הנשק הקונבנציונאלי למיושן וחסר יכולת השפעה בשדה המערכה. העובדה שפצצת האטום נישאת על-ידי מטוס גרמה לניתוב מרבית תקציב ההגנה לטובת חיל האוויר האמריקאי.

מאמצים ניכרים לשיפורו של ה-M26 פרשינג הביאו לפיתוחה של חטיבת כוח הכוללת מנוע מקורר אוויר בעל 12 בוכנות וממסרת הילוכים אוטומטית אשר יהיו את מערכת ההנעה של טנקי המערכה האמריקאיים ב-50 השנה הבאות. הטנק המשופר מדגם M26 אופיין גם במפנה גזים בעל מבנה גלילי שהורכב בקצה התותח בעל הקוטר של 90 מ"מ, וכן במערכת בקרת אש חדשה. כהמשך למסורת של קריאת טנקים אמריקאיים על שם מצביאים וגנרלים אמריקאיים, נקרא הטנק מסוג M26 בשם "פטון" לכבודו של הגנרל האמריקאי המפורסם ממלחמת העולם השנייה.

זרז הפטונים הראשון יוצא לדרך

למרות העובדה שתוכנית הבניה המשובחת של פטונים מסוג M47 שידרגה באופן ניכר את יכולתו

בסיום מלחמת העולם השנייה מצא עצמו צבא ארה"ב מצויד באלפי טנקים מסדרת השרמן M4 לסוגיו השונים. למרות אמינותם הטכנית היו טנקים אלה נחותים באופן ניכר בתחום המיגון וכוח האש מהטנקים הגרמנים כדוגמת הטייגר והפנתר. בתחילת שנת 1945, שבועות ספורים לפני תום במלחמה, נבחר לייצור טנק המערכה M26 "פרשינג" מתוך הצעות רבות של צוותי התכנון, ואף הספיק להישלח לאירופה בכמויות קטנות לפני שוך הקרבות. ה"פרשינג" הוכיח את עצמו מיד עם כניסתו לשירות כטנק בעל ביצועים מעולים ואף זכה לניצחונות בעימותים בודדים עם שריון גרמני. כניעתה של גרמניה הנאצית אפשרה למהנדסים האמריקאים לבחון היטב את הטנקים הגרמניים מהדגמים האחרונים ולהשוותם לטנקי השרמן והפרשינג ואף לטנקים הסובייטים מסוג T34. בחינת הטנקים ויתרונותיהם הניעה את האמריקאים להתחיל במאמצי פיתוח להשבחת טנק הפרשינג וחיפוש אחר טנק שיהיה עדיף על כל הטנקים האחרים הקיימים, ובמיוחד הרוסים. ההנהגה האמריקאית נתנה עדיפות נמוכה לפרויקטים של פיתוח טנק מערכה עיקרי, במיוחד

M48 Patton

M47 Patton

M46 Patton

M4 Sherman

M26 Pershing

T54 ו-T54 הביאה את הצבא האמריקאי להרכיב את התותח מדגם M68 בקוטר 105 מ"מ המורכב בפטונים המתקדמים מדגם M60, גם בטנקים מדגם M48A3. בסופו של פרויקט אשר סומן M48A4 סיפקו פטונים אלה לישראל ולא היו בשירות הצבא האמריקאי.

אחרית "צו"

בעקבות מלחמת יום הכיפורים ב-1973, ירד מאגר הטנקים האמריקאי למספר נמוך ביותר בעקבות אספקתם של טנקים רבים מדגמים M60 ו-M60A1 לישראל כתחליף לפטונים רבים שנפגעו במלחמה. הפנטגון החליט למלא מחדש את הארסנל באמצעות השבחתם של למעלה יחידות 1600 טנקים מסוג M48 תוך התקנה של מרכיבים בהם מצויד הדגם המתקדם מסוג M60. בדגם החדש שכונה M48A5 הותקן תותח בקוטר 105 מ"מ, מערכת בקרת צריח מתקדמת וכן הותקן מנוע משופר. הטנק החדש היה זהה בעלי אמינות טכנית משופרת כמו גם ביצועים טובים יותר. הטנקים היוו את עמוד השדרה של המשמר הלאומי האמריקאי וסופקו גם לדרום קוריאה, ישראל ומדינות נוספות. 50 שנה לאחר תחילת התכנון, משמשים טנקים מסוג פטון M48 בצבאות רבים על דגמיהם השונים ותוכניות ההשבחה הייחודיות.

טנקים מדגם M48A1 אשר נבדל מקודמו בהיותו מצויד במקלע מפקד המותקן בצריחון בגג הצריח ולא במקלע מפקד חשוף. בגין צריכת הדלק הגדולה של הדגמים הקודמים, פותח דגם חדש מסוג M48A2 אשר צויד במנוע חדש יותר המצויד במערכת הזרקת דלק, דבר אשר הצריך שינויים בתא המנוע אשר יפשרו גם את התקנתם של מכלי דלק פנימיים נוספים. השיפור בצריכת הדלק והגדלת כמות הדלק הנישאת, כמעט הכפילה את טווח הנסיעה של הטנק, ויחד עם השיפורים שהצטברו, הוכנס ה-M48A2 לשירות ללא בעיות מיוחדות.

במחצית שנת 1959 החל הצבא ביצורו הסדרתי של טנק פטון מדגם M60 אשר היווה קפיצת מדרגה עם שיפורים רבים לעומת משפחת ה-M48 שהייתה בשירות. היות ולפני טנקים מהסוגים הישנים היו עדיין בשירות, הוחלט על-ידי פיקוד הפרויקט לכלול מערכות רבות של ה-M60 גם בטנקים הישנים. הטנק המשודרג כונה פטון M48A3 והיה מצויד עדיין בתותח המקורי בקוטר 90 מ"מ, אולם הותקן בו מנוע דיזל מתקדם בהספק של 750 כ"ס מדגם AVDS 1790A ומערכות בקרת אש וצריח משופרות. פטונים רבים מדגם M48A3 נטלו חלק במלחמת וייטנאם שם התגלו כמכונות מלחמה יעילות בעלות ביצועים טובים ואמינות טכנית גבוהה תוך התבססות על הנדסת אנוש מצוינת.

השינוי בתותח הרק"ם העיקרי מקוטר 85 מ"מ בטנקי T34-ה המאוחרים, לתותח 100 מ"מ בטנקים מסוג

לגבול. במהלך הקרבות נגזזו 3 תכניות הטנקים האמריקאיים אולם, הוחלט לאמץ את הצריח של תכנית T42 בגלל מיגון בליסטי משופר, תכנון פנימי מרווח יותר וכן מד-טווח אופטי משופר בהשוואה ל-M46 פטון. הצבא החליט לחבר בין הצריח החדש לתובת הפטון M46 שעברה הכנה לקליטת הצריח, והתוצאה הסופית זכתה לכינוי M47 פטון. הציפיות מהטנק החדש היו רבות, אולם החיפזון בפיתוח הצריח והתאמתו לתובה הישנה גרמו לבעיות רבות בביצועי הטנק. טנק הפטון M47 לא נטל חלק מבצעי מלחמה בקוריאה, במהלכה נפל הנטל דווקא על השרמנים המיושנים וטנקי הפרשינג והטון M46 עד להפסקת האש בקיץ 1953. טנק הפטון מדגם M47 נכנס לשירות במהלך 1952 במסגרת דיוויזיות השריון ה-1 וה-2 של הצבא האמריקאי. במקביל קיבלו 2 חברות אמריקאיות חוזה לייצור טנק חדש שאב-הטיפוס שלו כונה T48. הדבר קיבל חשיבות רבה יותר עקב צבירת בעיות טכניות רבות בתפעול צי הטנקים מסוג פטון M47 אשר הגיע לכ-8000 יחידות. הטנק הראשון שיצא מקו הייצור במפעל קרייזלר, נחנך ב-1 ביולי 1952 ע"י הגברת פטון. עם התקדמות היצור של הטנק החדש במשפחת טנקי הפטון M48 החל הצבא האמריקאי לפלוט את הפטונים מסוג M47 ולספקם בכמות כוללת של 7000 יחידות לבנות הברית של ארה"ב במסגרת נאט"ו, בהיותם עמוד השדרה של כוחות השריון במדינות האירופיות המערביות למשך כ-15 שנים. טנקים מסוג M47 נטלו חלק בפעילות מבצעית במספר סכסוכים בין לאומיים כמו משבר תעלת סואץ (1956), מלחמת הודו-פקיסטן (1965) ומלחמת ששת הימים (במסגרת הצבא הירדני), הפלישה לקפריסין (1947) והקרבות בסהרה הספרדית (1974).

למרות ניסיונות לשפר את הפטון M47 על-ידי התקנת מנוע דיזל מתקדם והסבת התותח לדגם מתקדם בקוטר 105 מ"מ, הגיע טנק זה לקץ שירותו הפעיל.

הפיתוח והייצור של פטון M47 נתפסו על-ידי האמריקאים כניסיון כושל לאיזון ההתחמשות בין הגוש המערבי הכולל את ארה"ב ומדינות נאט"ו האירופיות לבין התעצמותה של בית המועצות. טנק הפטון החדש שקיבל את הסימון הסטנדרטי M48 פטון, החל להיכנס לשירות בשנת 1953 כאשר המפעל הראשי הינו "קרייזלר" שהרכיב כ-6000 יחידות מתוך 11,703 טנקי הפטון שנבנו עד שנת 1959. לרוע המצב, הרצון הרב לפתח ולהכניס לשירות טנק מערכה עיקרי חדש, גרמו לתקלות ובעיות רבות כדוגמת הפיתוח והייצור המואץ של הדגם הקודם מסוג M47. מרבית טנקי הפטון M48 מסדרות הייצור הראשונות, נזקקו לתיקונים ושיפורים רבים לצורך השמשתם. בטנקים אלה הורכבו 4 מיכלי דלק חיצוניים פריקים בני 55 גלון כ"א, כדי לפצות על צריכת הדלק הגבוהה של מנוע הטנק. סידרת הייצור השנייה פלטה מקווי הייצור

טנקים מסוג M48 בצבאות שונים בעולם - סטטוס

המדינה	דגם	כמות בשימוש	הערות
ישראל	M48A3 M48A5	כ-500	כולם עם תותח 105 מ"מ ועברו הסבה והשבחה
יוון	M48A3 M48A5	714	400 יחידות השובחו עם מערכת בקרת אש גרמנית
אירן	M48A5	80	סופקו למשטר השאה. חלקם לא מבצעי עקב מחסור בחלפים
ירדן	M48A5	כ-200	אינם משמשים כטנקי קו ראשון
דרום קוריאה	שונים	850	597 יחידות הינם ברמה של M48A5
לבנון	M48A5	104	40 יחידות הינם M48A1 והיתרה סופקה ב-1983
מרוקו	M48A5	224	הוסבו מדגם M48A3
פקיסטן	M48A5	345	סובלים מחסור בחלפים עקב מגבלות אמריקאיות
פורטוגל	M48A5	86	חלקם מארה"ב וחלקם יצאו משימוש בגרמניה
ספרד	M48A5E2	164	השבחה ע"י פג'ו וטאלבוט
טייוואן	M48A1	10	בעלי תותח בקוטר 105 מ"מ. אינם כוללים את הדגם M48H
תאילנד	M48A5	75	לפי מקורות אחרים הכמות הינה 150
טוניס	M48A3 M48A5	28	14 מכל סוג
טורקיה	M48A3	2876	2120 יחידות הותקן 105 מ"מ ומכונים T2, M48A5T1. 170 יחידות סופקו מגרמניה.
וייטנאם	M48A3	לא ידוע	נותרו בוויטנאם לאחר נסיגת האמריקאיים ומכונים RS48

הנתונים מתבססים על ה-JANES, כרך שריון וארטילריה 2001-2002